

“MUSIQA MADANIYATI” FANINING O'QUVCHI YOSHLARLARNI TARBIYALASHDAGI O'RNI

Muallif: Mamajonov Ulug'bek Maxammattolibovich ¹

Affilyatsiya: Andijon davlat pedagogika instituti Tasviriy san'at va musiqa ta'limi kafedrası dotsenti ¹

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14466184>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Musiqa madaniyati fani bizning hayotimizda tutgan o'rni ahamiyati, kelib chiqish tarixi va shu bilan birgalikda yoshlarni musiqaga bo'lgan qiziqishlari, vatanga muhabbat ruhida tarbiyalashda musiqa madaniyati fanining o'rni va ahamiyati borasida so'z boradi.

Kalit so'zlar: Maqom, musiqa, san'at, folklor, xalq qo'shiqlari, cholg'u ijrochiligi, estetik, kuy, ohang, ritm, garmoniya, madaniyat, kadrlar tayyorlash.

Mamlakatimizning ma'naviy yuksalishi ko'p jihatdan milliy qadriyatlarimizni qayta tiklashni chuqur anglash, qalb bilan his etgan holda keng ko'lamda targ'ibot qilish, yoshlarni vatanga muhabbat ruhida tarbiyalash va shu bilan birga “Musiqa madaniyati” fanining hayotimizdagi o'rni, ahamiyati haqida tushuncha berish, eng muhimi yoshlarni musiqaga muhabbatini uyg'otish, ularning bilim salohiyatini to'g'ri yo'lga solish bizning muhim vazifalarimizdan biri hisoblanadi. Bu borada musiqiy qadriyatlarimiz alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, o'zbek xalqi musiqasida mansub turfa shaklli kuy-qo'shiqlariyu, ustoz san'atkorlar ijodi bo'lmish maqomlar xalqimizning chinakam bebaho ma'naviy boyliklarini tashkil etadi. Zamon musiqiy na'munalarida avlod-ajdodlarimizning qalb qo'rida saqlangan ezgu-niyatlari, orzu-umidlari, nozik hissiy kechinmalari va umumman borliq haqidagi falsafiy mushohadalari o'zining yorqin ifodasini topgan. Shu bois, milliy kuy-taronalarni tinglar ekanmiz ulardan tarannum etilgan “Asrlar ovozi”, dilrabo ohanglarda mujassam etilgan nozik va yuksak insoniy his tug'ular qalbimizni hayajonga soladi va ayni vaqtda ota-bobolarimizdan meros qolib kelayotgan badiiy an'alarimizni qadrlashga undaydi. Ijtimoiy hayotimizning barcha sohalari, jumladan uzluksiz ta'lim tizimining turli bosqichlarida amalga oshirilayotgan tub islohotlar yetuk malakali mutassis kadrlar tayyorlashda xalqaro andozalar talablariga javob beruvchi pedagog kadrlar tayyorlash vazifalari bilan chambarchas bog'liq. Vaholanki, ta'limning asosiy maqsadi –mustaqil va ijodiy fikrlovchi, yuksak ma'naviyat va madaniyatli, umumiy o'rta ta'lim maktablari uchun har tomonlama rivojlangan, kasbiy-metodik tayyorgarlikka ega bo'lajak musiqa o'qituvchi shaxsini tarbiyalash har-bir xalq va davlatning eng muhim vazifalaridan biridir.

Maktabgacha ta'lim tarbiyalanuvchilari, umumiy o'rta ta'lim maktablari o'quvchilarini barkamol shaxs sifatida har tomonlama rivojlantirish, ularda ma'naviy

madaniyatning muhim tarkibiy qismi bo'lgan musiqani shakllantirishning dasuriy vazifalarini ro'yobga chiqaruvchi o'qituvchidan o'ziga xos kasbiy-pedagogik va metodik tayyorgarlik, yuksak ijrochilik mahorati va kasbiy pedagogik bilimlar talab etiladi.

O'quvchi yoshlar qalbida nafosat, go'zallik, yuksak estetik his-tuyg'ularni, ijobiy qobiliyatlarni shakllantirish omili bo'lgan musiqa san'ati, musiqa mashg'ulotlarining barcha ta'limiy, tarbiyaviy va rivojlantiruvchi imkoniyatlaridan unumli foydalanish, ushbu jarayonni davlat ta'lim standartlari darajasida tashkil etish musiqa o'qituvchisidan yetarli darajada kasbiy tayyorgarlikni talab etadi. Umumiy va kasbiy kompetensiya talablariga javob bera oladigan bunday musiqa o'qituvchisi pedagogika oliy ta'lim muassasalarining "Musiqqa ta'limi" yo'nalishi bakalavr kadrlarini tayyorlash bilan amalga oshiriladi.

Oliy ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, uni rivojlangan davlatlar darajasiga olib chiqish, bo'lajak pedagog kadrlarni tayyorlashning sifat va samaradorligini oshirish, o'quv tarbiya jarayonini ilg'or xorijiy tajribalar asosida tashkil etish mamlakatimizda olib borilayotgan davlat siyosatining strategik yo'nalishlaridan biridir.

Bola tarbiyasi va unga murabbiylik, ustozlik qilish sohasida xalqimiz ulkan tajribaga ega. Milliy tarbiyamiz tarixida insoniy go'zallik va komillik g'oyasini Al-Beruniy, Ibn-Sino, Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Jaloliddin Rumiy singari buyuk olimlarimiz ilgari surgan va minglab shogirdlari qalbiga muhirlab ketgan.

Millatimizning ma'naviy yuksalishi ko'p jihatdan milliy qadriyatlarimizning qayta tiklanishni chuqur anglash, qalb bilan his egan holda keng ko'lamda targ'ibot qilish va eng muhimi yosh avlodni tarbiyalash izchillikni taqozo etadi. Bu borada musiqiy qadriyatlarimiz alohida o'rin tutadi. Ayniqsa, o'zbek xalqi musiqasiga mansub turfa shakilli kuy-qo'shiqlariyu, ustoz san'atkorlar ijodi bo'lmish maqomlar xalqimizning chinakam bebaho ma'naviy boyliklarini ashkil etadi. Zamon musiqiy na'munalarida avlod ajdodlarimizning qalb qo'rida saqlangan ezgu-niyatlari, orzu-umidlari, nozik hissiy kechinmalari va umuman borliq haqidagi falsafiy mushohadalari o'zining yorqin ifodasini topgan. Shu bois, milliy kuy-taronalarni tinglar ekanmiz ulardan tarannum etilgan "Asrlar ovozi" dilrabo ohanglarda mujassam etilgan nozik va yuksak insoniy his tuyg'ular qalbimizni hayajonga soladi va ayni vaqtda ota-bobolarimizdan meros qolib kelayotgan badiiy an'alarimizni qadrlashga undaydi.

Ta'lim tizimini tubdan isloh qilish, har tomonlama yetuk, boy, aqliy poklik va jismoniy barqarorlikni mujassamlashirgan komil insonni tarbiyalab yetishtirish maqsad qilib qo'yiladi. Ana shu tarixiy vazifalarni hal qilishni asosiy omili murakkab va ko'p qirrali kompleks tarbiya tizimidan iborat. Milliy musiqamiz, madaniyatimizni har qachongidan chuqurroq va aroflicha o'rganib, uni o'sib kelayotgan yosh avlodga yekazish va targ'ib qilish biz ijodkorlar oldida turgan dolzarb masalalardan biridir.

Musiqa mazmuni – bu hayot taassurotlari, tovushlar orqali ifodalangan fikr va xis-tuyg'ulardir. Mazmunning tovush orqali bayon etilishi – musiqaning ifoda vositalarini o'zaro bog'lovchi muayyan qoidalarga bo'ysunadi. Bu qoidalar xalq va klassik musiqaning asrlar davomida vujudga kelgan tajribasi najasida paydo bo'ldi.

Insonning ruhiy olami, nozik his-tuyg'ulari, ichki kechinmalari ijtimoiy faoliyatini boshqarish muhim ahamiyatga ega. Barkamol ruhiy ko'tarinkilik, ajib his

tuyg'ularni mutanosiblashtirishda milliy musiqamiz, jumladan: maqom, san'atimizning o'рни beqiyos va ulkandir. Ajdodlarimiz asrlar davomida musiqamizning qudratiga tahsinlar o'qiganlar va shu bilan birgalikda o'z munosabatlarida, mehnat faoliyalarida, ijtimoiy hayotida undan baxramand bo'lganlar.

Musiqiy jihatdan savodga ega bo'lish o'zining aniq maqsad va vazifalariga ega. Buni amalga oshirishda mavjud milliy uslublar muayyan yo'nalishni belgiladi. Musiqani o'zlashtirish, tinglash, ijro etish va undan hayotda foydalanish. Manfaatlar insoniy madaniylik bilan uyg'unlashib ketadi. Xalqimiz yaratgan durdonalaridan biri hisoblangan maqomlar tarbiyada, mehnatda va ijtimoiy munosabatda ma'lum darajada o'z ifodasini topadi. Murg'ak go'dakdan tortib, to nuroniy qariyalargacha san'at nematlaridan bahramand bo'ladi. Ertangi kunning yanada porloq bo'lishi uchun kurashadi.

Musiqqa mamlakatimizda katta tarbiyaviy imkoniyatga ega bo'lgan mustaqil sohadir. Endilikda muhtaram prezidentimiz Shavkat Miramanovich Mirziyayev tomonidan olib borilayotgan islohotlar tufayli musiqaning jozibali husnkor ko'lami, uning mavqei yanada kengayadi, jamiyatda utgan o'рни mustahkamlanadi. O'quv tarbiya jarayonida musiqqa yosh avlodga axloqiy-estetik tarbiya berishni asosi bo'lib hisoblanadi. Ta'lim jarayonining bir qator jadallashuvi va samaradorligi yanada oshadi.

O'zbek xalqining musiqasi ko'p asrlik tariga ega. O'zbek xalqi ajdodlarining musiqasi toki X- XI asrlargacha ular bilan birga yashagan qardosh xalqlar ijodi bilan chambarchas bog'liqdir. Shu davrdan boshlab bu xalqlar yaratgan musiqiy meros keyinchalik musiqaning shakllanishida umumiy asos bo'lib xizmat qildi. Musiqaning insonga ta'siri va uning tarbiyaviy ahamiyati haqida eramizdan oldingi IV asrdayoq grek faylasufi Platon shunday degan edi: "Eng katta tarbiyaviy olim musiqiy san'atdir. Zero , agar tarbiya to'g'ri yo'lga qo'yilgan bo'lsa, ritm va garmoniya qalbga hammadan chuqur yo'l topadi va salobat baxsh etadi, uni ko'rkam qiladi, aks holda, uning teskarisi bo'lib chiqadi" deydi. Haqiqatdan ham musiqqa san'ati har qanday kishilik jamiyatida tarbiya vositasi bo'lib xizmat qiladi. Bu fikrni o'rta asrdagi fanning va madaniyatning gullab yashnashi yana bir bor tasdiqlaydi.

Jamiki san'at asarlari singari musiqqa san'ati ham insonni yuksak ma'naviy qadriyatlar sari yetaklaydi, yoshligidanoq ajib ohang va tovush tovlanishlari bilan tanishtiradi. Bola hali qo'lga qalam ushlaydigan, o'qib, chizishni bimagani yoshidayoq ma'lum darajada musiqqa eshitish va his qilishni o'rganadi. Ko'pincha shu dastlabki taassurotlar kishilarda musiqaga bo'lgan munosabatlarning shakllanishida muhim ro'l o'ynashi mumkin. Shuning uchun umumiy ta'lim va hunar maktablarini isloh qilishning asosiy yo'nalishlarida musiqqa va umumiy o'rta ta'lim maktablarida o'quv-tarbiya ishlarini tubdan o'zgartirish masalalari ham olg'a surilgan.

Musiqqa avvalo bolalarning estetik dunyoqarashini tarbiyalaydi, san'at asarini his etish, ularga o'z munosabatini bildirish kabi fazilatlarini uyg'otadi. Albatta ushbu fazilatlarini kamol toptirishda adabiyot, sport, tarix va boshqa sohalar ham katta o'rin tutadi. Shu o'rinda nazm va musiqqa ham doimo yonma-yon yashaydi, bir-birini to'ldiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

Vaxromeyev V.A. "Musiqaning elementar nazariyasi" Toshkent 1980

Raximov N.N. "Musiqa o'qitish metodikasi" Toshkent 2023

Karimova M.M. "Musiqa asarlari tahlili" Toshkent 2024

Mamajonov U.M. (2022) And Schools Of Epic in Oral Creation of the People Pioneer: Journal of Advanced Research and Scientific Progress 19-22

Mamajonov U.M. (2021) Methods of Developing Rhythmic Skills in Students through Rhythmic Exercises and Dance Movements in Higher Education. International journal on orange technology 65-71

